

Kansallisen kestäväen kehityksen strategian käynnistysvaihe tammi-maaliskuu 2012

Työpaja 10.2.2012: Tutkimus- ja tiedealojen asiantuntijoita

Keskustelumuistio

Osallistujien kommentoima versio 17.2.2012

Muistion laatijat: Mari Hjelt, Alina Pathan ja Sanna Ahvenharju, Gaia Consulting Oy

1. Johdanto

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa on linjattu, että "Hallitus uudistaa kansallisen kestäväen kehityksen strategian, jossa määritellään kestäväen kehityksen tavoitteet ja periaatteet. Samalla kehitetään mittarit, joilla tavoitteiden toteutumista eri hallinnonaloilla seurataan." Lisäksi hallitusohjelmassa todetaan, että "Kestäväen kehityksen mukaiset tavoitteet otetaan huomioon kaikilla hallinnonaloilla".

Ympäristöministeriö on käynnistänyt vuoden 2012 alussa kestäväen kehityksen strategian uudistamista koskevan valmistelutyön (tammikuu-maaliskuu 2012). Käynnistys koordinoidaan tiiviisti hallituksen tulevaisuusselonteon ja muiden kestäväen kehityksen kannalta tärkeiden strategioiden ja toimintaohjelmien valmistelun kanssa. Valmisteluvaiheen tukipalvelut on tilattu Gaia Consulting Oy:ltä.

Osana valmistelutyötä järjestettiin kolme strategiatyöpajaa (3.2., 8.2. ja 10.2.2012). Ensimmäiseen työpajaan kutsuttiin kestäväen kehityksen toimikunnan verkkosihteeristön jäsenet, toiseen työpajaan muiden samaan aikaan valmisteilla tai käynnissä olevien keskeisten kansallisten strategioiden ja ohjelmien vastuuhenkilöitä ja kolmanteen työpajaan tutkimus- ja tiedealojen asiantuntijoita. Työpajojen ohjelmat ovat olleet keskenään identtisiä. Työpajojen tuloksista tehdään yhteenvetokooste kestäväen kehityksen toimikunnalle ja tulokset käsitellään toimikunnan kokouksessa 7.3.2012.

Tähän muistioon on koottu 10.2.2012 pidetyn työpajan keskustelun yhteenveto seuraten työpajan ohjelmaa. Muistioon on kirjattu keskustelun pääkohdat, mutta kommenttien esittäjiä ei ole yksilöity. Muistio on lähetetty osallistujille kommentoitavaksi ja täydennettäväksi työpajan jälkeen ja saadut kommentit on huomioitu muistion lopullisessa versiossa. Työpajan osallistujien lista on liitteessä 1.

2. Ehdotuksia kestäväen kehityksen kriittisiksi menestystekijöiksi Suomelle

Työpajan yhtenä tavoitteena oli ideoida ja uudistaa kestäväen kehityksen politiikkakehikkoa. Ensimmäisen vaiheen työskentelyn johdannoksi Sauli Rouhinen piti alustuksen otsikolla "Herätys Suuren Muutoksen kynnyksellä" (alustus lähetettiin osallistujille myös taustamateriaaliksi). Tämän jälkeen työskentelyn tueksi otettiin kolme eri tulevaisuudenkuvaa, jotka kuvaavat mahdollista maailmantilannetta vuonna 2050. Tulevaisuudenkuvina käytettiin valmiita One Planet Economy Network (OPEN: EU) -tutkimusprojektissa tuotettuja skenaarioita, joiden tarkempi kuvaus oli lähetetty osallistujille etukäteen ja jotka esiteltiin lyhyesti työskentelyn aluksi. Osallistajat jakaantuivat kolmeen ryhmään ja kukin ryhmistä mietti vastausta

seuraavaan kysymykseen: "Mitkä ovat kriittiset menestystekijät, jotka Suomessa tulisi ottaa yhteisiksi periaatteiksi nyt ja 40 vuotta eteenpäin, jos haluamme että Suomi on menestyjä skenaarion kuvaamassa maailmassa?"

Seuraavassa on kuvattu kunkin ryhmän tuottama lista kriittisistä menestystekijöistä eri tulevaisuustilanteissa perusteluineen.

Skenaario 1: Clever and caring – Älykäs ja välittävä

Skenaariossa on oletuksena nopea teknologinen muutos yhdistettynä ihmisten ja yhteiskunnan laajaan valmiuteen siirtyä pois materialistisesta ja perinteiseen taloudelliseen kasvuun perustuvasta järjestelmästä. Yhteiskunta perustuu korkeaan teknologiaan, yhteisöllisyyteen ja kestäväan kehitykseen. Työtä tehdään vähemmän ja vapaa-aikaa on enemmän.

Ryhmän tunnistamat Suomen kriittiset menestystekijät, jos tulevaisuus on skenaarion kuvan kaltainen:

- **Tila ja luonnonvarat.** Suomessa on paljon tilaa ja luonnonvaroja, ja niiden kestävä hyödyntäminen on meidän voimavaramme. Tämä edellyttää sitä, että hajautettuja ratkaisuja niin energiantuotannossa kuin asumisessa ja yhteiskuntarakenteessa mahdollistetaan ja vahvistetaan muun muassa lainsäädännön avulla. Luonto myös tarjoaa meille kulttuurisia ekosysteemipalveluja, joille skenaarion mukaisessa maailmassa on paljon kysyntää.
- **Hyvinvointi.** Hyvinvoinnin käsitettä tulee laajentaa, ja meidän pitää saada parempi ymmärrys siitä, mistä asioista hyvinvointi muodostuu. Kestävän kehityksen yhteydessä sosiaalisen hyvinvoinnin määrittely pitäisi tehdä uudestaan uudelta pohjalta.
- **Kestävän kehityksen lukutaito.** Kestävän kehityksen eri näkökulmien monipuolinen ymmärtäminen on ehdoton edellytys tässä skenaariossa pärjäämiseksi, ja tähän tarvitaan koulutusta ja kasvatusta. Kestävän kehityksen periaatteet tulisi saada kaiken päätöksenteon pohjaksi ja kestävän kehityksen vaikutusten arviointia (keva) pitäisi kehittää.
- **Tutkimus, teknologia ja päätöksenteko.** Tutkimustieto ei tällä hetkellä riittävässä määrin vaikuta poliittiseen päätöksentekoon, ja tätä linkkiä tulee huomattavasti vahvistaa, jotta yllä olevat asiat toteutuvat. Myös teknologiakehitys pitää saada paremmin palvelemaan yhteiskunnallista kehitystä.

Skenaario 2: Fast Forward – Vahvaa kasvua

Skenaariossa vahva talouskasvu on edelleen keskeinen ajuri. Eurooppa on onnistunut kääntämään teknologiaosaamisen edukseen ja parantanut huomattavasti energia- ja resurssitehokkuutta teknologian keinoin. Ryhmässä todettiin skenaarion kuvaavan tilannetta, jota kohden päättäjät ajavat nyt ja johon mahdollisesti päädytään, jos jatketaan kuten nyt. Talouskasvun painottaminen ei sinänsä ole paha asia, mutta materialistinen kulutus ei välttämättä takaa sosiaalista hyvinvointia. Todettiin myös, että kaikkien skenaarioiden tarkastelu painottui ekologisen kestävyuden näkökulmaan ja sosiaalinen hyvinvointi ei ole riittävästi esillä. Ryhmässä oli myös mielipiteitä siitä, että ei ole realistista olettaa näin positiivista teknologiakehitystä haasteiden ratkaisemiseksi. Vähintään tarvitaan rinnalle hyvin tiukkaa politiikkaohjausta.

Suomella arvioitiin ryhmässä olevan hyvät edellytykset olla tässä osaamispainotteisessa tulevaisuudessa menestyjä. Hajautuvat rakaisut, uusiutuva energia, metsät ja pellot raaka-ainevarantoina ovat Suomen erikoistumisen perusta ja hyvä osaamisen taso takaa kilpailukykyä. Ryhmässä keskusteltiin eniten siitä,

että miten tässä maailmassa kyetään olemaan menestynyt Suomi, joka on myös sosiaalisesti kestäväällä pohjalla ja jossa ihmiset voivat hyvin. Pelkona on, että demokratia tulee kärsimään edelleen ja talousjärjestelmä vie ihmisiltä mahdollisuuden päättää omasta elämästään. Osaavilla ihmisillä on enemmän valtaa ja vähemmän aikaa. Eriytyvyys ja polarisaatio ovat vaarassa kasvaa tässä skenaariossa. Työn tekemisen sekä hyvinvoinnin yhteensovittaminen tulee olemaan kriittistä.

Ryhmässä keskusteltiin Suomen aluerakenteesta tässä skenaariossa. Reunaehtona todettiin, että väestönkasvun on pakko näkyä Suomessakin ja täällä tulee olemaan enemmän ihmisiä. Vaikka skenaariossa on yleisenä oletuksena vahva kaupungistuminen ja asutuksen keskittyminen, Suomelle todettiin sopivan hyvin hajautettu rakenne. On tosin oltava järkevän kokoisia kasvukeskuksia, joista pidetään hyvää huolta ja joiden sisällä ei tapahdu eriytymistä ja polarisaatiota.

Ryhmän tunnistamat Suomen kriittiset menestystekijät, jos tulevaisuus on skenaarion kuvan kaltainen:

- **Hyvinvointi johtotähdeksi.** Demokratia, oikeudenmukaisuus, eettisyys ja heikoista huolehtiminen tulee ottaa päätavoitteiksi. Hyvinvointi tulee asettaa ensisijaiseksi tavoitteeksi yli teknologian ja talouskasvun. BKT:n kasvun tavoittelu tulee kyseenalaistaa ja miettiä uusi hyvinvointivaltion määritelmä sekä hyvinvoinnin mittaustavat. Kasvun ja hyvinvoinnin yhteys tulee määritellä uusiksi samoin kuin eriarvoisuuden ja hyvinvoinnin yhteys. On esimerkiksi havaittu, että saman tulotason valtioissa ihmisten kokema hyvinvointi on eri tasoilla eli talous ei suoraan määrittele koettua hyvinvointia. Talouskasvu käännetään koetuksi hyvinvoinniksi, kun kiinnitetään huomiota 1) ihmisten kokemaan tasa-arvoon (mitä suurempi osa ihmisistä määrittelee tilanteensa olevansa keskimääräistä parempi, sitä on onnellisempi kansa), 2) kulutustason ja elinkustannusten suhteen tasapainoon (ihminen voi hyvin, kun tulot hiukan suuremmat kuin menot, absoluuttisella kulutuksen määrällä ei ole merkitystä).
- **Teknologia ja innovaatiot tulee valjastaa hyvinvoinnin kasvattamiseen.** Teknologia ja hyvinvointi eivät välttämättä aina tue toisiaan. On mietittävä milloin teknologia luo hyvinvointi, millaista hyvinvointia ja kenelle. Sosiaaliset ja teknologiset innovaatiot pitää kohdentaa ihmisten hyvinvointia kasvattaen.
- **Työ on osa hyvinvointia.** Suomi on ollut työkeskeinen yhteiskunta, mutta työn muodot muuttuvat. Tulevaisuudessa tulisi taata työtä kaikille. Tulisi olla työvelvollisuus ja työhön ohjaus velvollisuus. Elinikäiseen oppimiseen on panostettava. Kiinnitettävä huomiota ihmisten hyvinvointiin, tyytyväisyyteen ja yhteisöllisyyteen miettien työn ja vapaa-ajan tasapainoa, asenteita työtä kohtaan ja tekemällä työn teko mielekkääksi.
- **Uutta päätöksentekoa.** Tarvitaan isoja muutoksia. Sopeutumistehokkuuden ja sopeutumiskustannusten välinen suhde tulisi tehdä näkyväksi, ts. hyödyt muutoksesta vs. kustannukset sopeutumisesta. Nyt esimerkiksi kuntauudistuksessa painottuu hyötyjen pohtiminen, mutta ei mietitä sopeutumiskustannuksia. Vaatii paljon yhteistä tahtoa, konsensusta ja näkemystä siitä mihin ollaan menossa ja positiivisia visioita. Hyvinvointivaltio on perustunut pitkälti riskienhallintaan, kun nyt tarvitaan ajatusten suuntaamista mahdollisuuksiin. Konkreettisena esimerkkinä mainittiin keskustelu ”eläkeiän pidentämisestä”, kun kohteena tulisi olla ”toimintakyvyn ylläpito” pitkään.
- **Asennemuutosta tarvitaan.** Yhteiskunnassa tarvitaan arvomuutosta. Kestävän kehityksen tulisi olla jatkuva oppimisprosessi, joka lähtee kansalaisyhteiskunnasta

- **Resurssi – ja materiaalitehokkuus.** Resurssien ja materiaalien kulutusta on leikattava rajusti. Tarvitaan tiukkaa sääntelyä ja hinnoittelumekanismeja resurssi- ja materiaalitehokkuuden saavuttamiseksi. Samalla syntyy markkinat ja kysyntää uusille tuotteille. Suomen teollisuuden rakenteellinen muutos on saatava resurssitehokkaampaan suuntaan. Haasteellista on se miten Suomi voi vaikuttaa globaalisti? Miten asemoidaan omien luonnonvarojen hyödyntäminen suhteessa globalisaatioon? Hyväksytäänkö matalampi talouskasvu.

Skenaario 3: ”Breaking Point”

Skenaariossa BKT-kasvu on edelleen vahva ajuri, mutta samalla teknologinen kehitys on ollut hidasta. Uuden teknologian hinta ei ole laskenut riittävästi eikä sitä ole otettu riittävän laajasti käyttöön. Luonnonvarat ovat niukentuneet radikaalisti, mikä on aiheuttanut tavaroiden ja palveluiden jyrkän kallistumisen. Ihmiset tekevät paljon töitä ja sosiaalinen kiulu varakkaiden ja köyhien välillä on suuri. Luonnonvaroista käydään kovaa kilpailua ja sääntely ja verotus luonnonvarojen käytöstä on tiukkaa.

Skenaariota pidettiin ryhmässä osittain liian pessimistisenä ja kyseenalaistettiin, onko skenaario Euroopan tasolla mahdollinen. Toiset pitivät skenaariota uskottavana, koska se on esimerkki depressiivisestä BAU-skenaariosta. Skenaariossa on loppunut pyrkimys voittamiseen ja aidosti kestäviin, innovatiivisiin ratkaisuihin. Ryhmässä pidettiin ristiriitaisena, että skenaariossa panostetaan t&k-investointeihin, mutta ne eivät kuitenkaan tuota tulosta, vaikka uusille innovaatioille olisi kysyntää. Skenaario ei ole uskottava, koska se merkitsisi monelta osin paluuta teollista vallankumousta edeltäneeseen aikaan eli ajassa taaksepäin. Toisaalta ryhmä koki, että Suomen on mahdollista olla tässä maailmassa menestyjä muihin Euroopan maihin ja maailmaan verrattuna.

Ryhmän tunnistamat Suomen kriittiset menestystekijät, jos tulevaisuus on skenaarion kuvan kaltainen:

- **Työhyvinvointi ja työterveysosaaminen:** Suomi panostaa työntekijöiden hyvinvointiin, tuottavuuteen ja työn arvostukseen. Suomi hyödyntää laajaa työterveysosaamista. Kilpailu osaajista toimii motivaattorina kehittyneen työkultuurin kehittämiseen. Työelämän laatu on hyvä ja turvaverkot ovat kunnossa. Työhyvinvointi tekee Suomesta paremman maan asua ja tehdä töitä.
- **Suomi yhteistyössä muiden Pohjoismaiden kanssa luo kestävää Pohjolaa.** Pohjoismaat luovat yhteistä kestävä kehityksen strategiaa, jossa painotetaan pohjoisten alueiden kestävä hyödyntämistä.
- **Suomessa on muita vahvempi materiaali- ja energiatehokkuus, suljetun kierron ratkaisut ja energia-omavaraisuus.** Maan kestävydestä pidetään huolta ja materiaali kiertoa hyödynnetään kaiken olemassa olevan teknologian avulla. 2000-luvun alkuvuosikymmenillä rakennetut ydinvoimalat turvaavat energian saantia, mutta käytössä ovat myös pienemmän luokan hajautetut energiaratkaisut. Suomessa on muuhun Euroopan maihin verrattuna suhteessa korkeatasoisempi innovaatiopotentiali.
- **Muuttoliike on Suomelle positiivinen.** Suomi on vakaampi ja turvallisempi maa kuin monet muut maat. Suomen turvallisuustaso yhdistettynä panostukset työhyvinvointiin houkuttelevat uusia asukkaita. Maahanmuuttajat säilyttävät myös huoltosuhtetta ja matkailijat työllistävät turismipalveluja.

- **Työn arvostusta ja vahvaa osaamista painottava koulutuspolitiikka.** Suomi panostaa osaamisen kehittämiseen. Koulutusjärjestelmässä korostetaan työn arvostusta ja agraariyhteiskunnan mentaliteettia varhaiskasvatuksesta lähtien.
- **Elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan ja julkishallinnon välille on rakennettu yhteinen visio.** Suomi on ekologinen edelläkävijä ja suomalaiset yritykset ovat mukana turvaamassa ruoan tuotantoa ja materiaali- ja tehokkaampia ratkaisuja. Nykyiset cleantech lupaukset ovat toteutuneet ja Suomessa on hyvä innovaatiojärjestelmä. Yhteiskunnassa nojataan yhä enemmän myös kansalaisyhteiskunnan palveluihin.
- **Sopimusyhteiskunta**
- **Joustavat taloudelliset ohjaukeinot** ovat käytössä. Tiukan sääntelyn yhteiskunnassa hyödynnetään joustavia käytäntöjä. Niukkojen resurssien käyttöä voidaan säännellä kotitalous- tai yrityskohtaisilla siirrettävillä tai kaupattavilla kiintiöillä (esimerkkinä mainittiin energiakiintiöt).
- **Suomi säilyttää taloudellisen ja hyvinvoinnin perustason.** Suomi pidetään asuttuna koko maassa, koska tarvitaan peltoalaa ja alueellisia työntekijöitä. Suomea työllistävät laaja palvelusektori: esim. turismi, immateriaaliset elämykset, pelipalvelut, myös alemman tuottavuuden työt, joilla turvataan kodinhoidon kustannukset.

3. Tulevaisuuden kestävä kehityksen politiikkakehikon kannalta tärkeimpien kriittisten menestystekijöiden analyysi

Työpajan toinen vaihe aloitettiin yhteisellä keskustelulla perustuen ryhmätöiden tuloksiin, jotka esiteltiin kaikille yhteisesti. Keskustelun päätulokset on alla jäsennetty päätöksentekojen mukaisesti.

Kaikille skenaarioille yhteisiä kriittisiä menestystekijöitä

Seuraavat asiakokonaisuudet nousivat esiin kaikissa ryhmissä ja skenaariotarkasteluissa tulevaisuuden kriittisinä menestystekijöinä.

- Hyvinvointi ja hyvinvoinnin uusi määrittely on nostettava kestävä kehityksen keskiöön.
- Energia- ja materiaalitehokkuuteen panostaminen on välttämätöntä.
- Muutokset ovat niin isoja, että tarvitaan uusia yhteistyötapoja ja uutta päätöksentekoa.
- Teknologiat ja innovaatiot pitää kohdentaa palvelemaan kestävä kehityksen tavoitteita.

Tärkeimmät tekijät

Yhteisessä keskustelussa nostettiin esiin tärkeimmiksi seuraavia asioita, joista Suomen on pidettävä kiinni tulevaisuuden tilanteesta riippumatta

- Kestävä kehityksen kriteerit tulisi ottaa mukaan kaikkeen päätöksentekoon. Vaaditaan myös poliittista kestävyttä ja pitkän aikajänteen huomioivaa päätöksentekoa. Keskusteltiin yhdessä siitä, että kestävä kehityksen takaamiseksi tulisi luoda "superministeriö" rakenteita. Poliittinen järjestelmä ei tällä hetkellä pysty kanavoimaan kansalaisten aloitteita ja ajatuksia ja poliitikot eivät puhu kansalaisia kiinnostavista asioista. Järjestelmää pitää organisoida uusiksi.

- Toisaalta on muistettava, että kestävä kehitys tulisi tulla lähelle jokaista ihmistä ja sen tulisi konkreettisesti "koskettaa" jokaista yksilönä. Elämäntapojen on muututtava ja tätä varten ihmisten itse on tehtävä päätöksiä. Muutos lähtee ihmisestä. Liian vahva julkinen ohjaus on voi olla ristiriidassa yksilönäkökulman kanssa, mutta tarvitaan sekä ihmisestä lähtevää muutosta että viranomaisten toimia ja sääntelyä.
- Tällä hetkellä politiikalla on legitimeettivaje – miksi kansa ei luota politiikkaan? Tarvitaan uudenlaisia osallistumisen tapoja, jotta ihmiset pääsevät erilaisten yhteisöjen kautta vaikuttamaan omaan päivittäiseen elämäänsä.
- Kaikille tulisi taata riittävä kestävä kehityksen osaaminen ja kasvattaa yleistä ymmärrystä siitä mitä kestävä hyvinvointi tarkoittaa. Opetus ja koulutus ovat avainasemassa tulevaisuuden kannalta. Tutkimuksella on myös merkittävä rooli tuoda mukaan uutta tietoa päätöksenteon tueksi ja tämän tiedon siirtämiseksi tulee kehittää toimivia mekanismeja.
- Muutokset ovat nyt rajuja ja tulisi kasvattaa ymmärrystä muutoksen nopeudesta. Kestävä kehitys asioissa tulisi vastuu olla pääministerillä ja on nostettava kriisitietoisuutta.
- Toisaalta olisi nostettava esiin enemmän myös positiivisia asioita. Kestävä kehitys on sama kuin hyvä elämä. Kestävä kehitystä ei nyt mielletä liittyväksi hyvään elämän laatuun. Ympäristöhaasteiden ratkaisuja tulisi lähestyä hyvinvoinnin ja rakenteellisen uudistuksen kautta, eikä viestiä asioista ympäristöhaaste edellä.
- Kestävä kehityksen politiikan pitäisi perustua rajallisuuden ymmärtämiseen ja ymmärrykseen luonnon ja kulttuurin lävistävistä suhteista. Käyttöön tulisi ottaa kokonaisvaltainen sosio-ekologinen systeeminen lähestymistapa. Tulisi enemmän nostaa esiin konkreettisia yhteyksiä sosiaalisten ja ekologisten asioiden välillä.
- Hyvinvointi ja resurssitehokkuus pitäisi kytä yhdistämään ja kytä määrittelemään sosiaalisesti ja ekologisesti vastuullinen talous, joka ei perustu pelkästään tavaran tuottamiseen, kuluttamiseen ja viemiseen.

Uusia teemoja

Mielenkiintoisina ja kestävä kehityksen politiikkakehikön kannalta uusina asioina keskustelijat nostivat esiin mm. seuraavia näkökulmia.

- Kestävä kehityksen olennainen osa on myös henkinen hyvinvointi. Miksi toisten maiden asukkaat ovat enemmän tyytyväisiä elämäänsä? Voisiko kestävä kehityksen menestystä mitata yksilöiden elämän muutoksen ja laadun parantumisen kautta? Mitä ovat kestävyysvajeet tavallisen ihmisen elämässä?
- Tarvitaan "ekologista älykkyyttä" – tietoa ja ymmärrystä luonnonjärjestelmien ja ihmisyyhteiskuntien keskinäisistä riippuvuuksista sekä kykyä muuttaa tämä tieto toiminnaksi. Kestävä kehityksen ajattelu on hyvin ihmiskeskeistä ja ihmisen hyvinvointiin keskittyvää. Tässäkin kohden kestävyden todellinen toteutuminen edellyttää radikaalia muutosta ja siirtymistä ihmiskeskeisestä ekosysteemiperustaiseen näkemykseen. Näkökulman vaihdos on sekin yksi ekologisen älykkyuden muoto.
- Suomesta voisi huipputeknologian rinnalla tulla myös low-tech huippumaa panostaen hajautettuihin järjestelmiin. Hajautetut järjestelmät vahvistaisivat myös kriisikestävyttä.

- Tarvitaan rakenteellista uudistumista ja tämä vaatii tuekseen kykyä uudistua. Erityisesti on saatava mukaan elinkeinopoliittinen ulottuvuus ja elinkeinorakenteen uudistaminen.

Eri tekijöiden väliset keskinäisriippuvuudet ja mahdolliset ristiriidat

Työpajan loppuvaiheessa työstettiin vielä pienryhmissä tunnistettujen tekijöiden välisiä keskinäisriippuvuuksia sekä mahdollisia ristiriitoja. Seuraavassa on kunkin ryhmän keskustelun yhteenveto tämän kysymyksen vastauksista.

Ryhmä 1:

- **Suuri muutos vs. pienet keinot.** Keinoja pohditaan olemassa olevan politiikkakehikon mahdollisuuksien kautta, mutta tämä ei riitä. Tarvitaan radikaaleja muutoksia.
- **Kestävän kehityksen sisältö vs. talouskasvu ja taloudellinen kilpailu.** Näiden arvot ovat vastakkaiset, ja onko niiden sovittaminen yhteen edes mahdollista?
- **Strategian vaikuttavuus.** Kuinka saadaan strategiasta oikeasti ohjaava konkreettinen strategia, jotta sitä toteutetaan kaikilla tasoilla?
- **Osoptimointi vs. kokonaisuuden hallinta.** Kestävän kehityksen näkökulmia käsitellään edelleen erillisinä asioina ja tehdään liiaksi osoptimoituja ratkaisuja. Esimerkiksi biopolttoaineilla pyritään ratkaisemaan ilmasto-ongelmia, mutta samalla on luotu uusia ongelmia liittyen esimerkiksi monimuotoisuuteen tai sosiaaliseen kestävyteen.

Ryhmä 2:

- **Vallan jännitteet.** Kuka pitää valtaa ja luovuttaako sen toiselle yhteisen edun tähden? Esimerkiksi ehdotus kestävän kehityksen superministeriöstä ei ole hyväksyttävä, koska edellyttäisi vallan uudelleenjakoa. Poliittikkakoordinaatio on haastavaa.
- **Liian pitkät aikajänteet.** On huomioitava erittäin pitkän aikavälin vaikutukset (yli seitsemän sukupolven), mutta poliittinen päätöksenteko on lyhytjänteistä. Tarvitaan aina myös lyhyen aikavälin selkeitä tavoitteita.
- **Abstraktit käsitteet vs. tarve konkretialle.** Kestävän kehitys käsitteistö on abstraktia, mutta tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä. Esimerkiksi resurssirajoitteet pitäisi konkretisoida osaksi yritysten päätöksentekoa. Tällä hetkellä tehdään myös tärkeitä talouspolitiikkapäätöksiä ja ei ole tietoa miten päätökset kytkeytyvät keke-strategiaan. Mitä kansakunnassa tarkoittaa nyt tänä keväänä kestävä elvytyspolitiikka ja miten se ottaisi konkreettisesti kiinni kestävästä kehityksestä?
- **Elinkeinoelämä ja yrityskehittäjä (ja edunvalvonta).** Yritysmaailman realiteetit ovat usein ristiriidassa kestävä kehityksen kanssa.

Ryhmä 3:

- **Kestävän kehityksen politiikka vs. globaalit muutokset.** Isot teolliset kriisit romuttavat helposti kaikkia kestävä kehityksen linjauksia. Yhteiskunnat voivat muuttaa muutosta.
- **Keke politiikka vs. yksilöiden valinnat.** Poliitiikka ei ole kestävä, jos kansalaiset jatkavat ”huonojen” kulutusvalintojen tekemistä. Tuleeko todellista asennemuutosta? Miten?

- **Löytyykö poliittinen tahtotila ilman kriisejä?** Vain uhat muuttavat usein poliittista agenda.
- **Poliittinen aikajänne vs. kestävän kehityksen tavoitteet**
- **Taloudelliset realiteetit vs. kestävän kehityksen tavoitteet**
- **Materialismin tavoittelu ja ihmisten palkkataso vs. ihmisten hyvinvointi.** Alhaisempi palkkataso ja vähempi materia saattavat tuottaa ihmisille onnellisuutta.
- **Masennus ja henkinen hyvinvointi vs. työelämän yhä kovenevat vaatimukset**
- **Bottom-up vs. top-down** – millä ratkaisulla tuotetaan tulosta? Miten saadaan ihmiset mukaan osaksi kestävän kehityksen politiikkaa? Top downille suurin este on hallituskausi. Yhden ihmisen aikaperspektiivi kasvaa jatkossa pidemmän eliniän myötä. Myös yhteisöllisyydellä voidaan saada aikaan muutosta.
- **Paikallinen vs. valtakunnallinen taso ja tavoitteiden kohtaaminen**
- **Miten voidaan pyrkiä yhteiseen hyvään, jos muut eivät lähde mukaan** (vapaamatkustajaongelma)

4. Evästykset kansallisen kestävän kehityksen strategiaprosessin valmistelulle

Seuraavaan on koottu osallistujien evästyksiä jatkon työlle ja strategian valmisteluprosessille.

- Olisi hauska toistaa sama skenaarioharjoitus poliitikkojen kanssa.
- Villejä kortteja ja heikkoja signaaleja pitää saada enemmän esiin.
- Strategiatyö ei saa leimautua viherpiiperrykseksi. Happotesti strategiatyölle on, että se on hyvä siinä vaiheessa, kun kaikki haukkuvat sen eri näkökulmista eli esimerkiksi kritisoidaan riistokapitalistiseksi.
- Haastetaan kestävän kehityksen määritelmä ja tehdään uusi päivitetty versio, erityisesti sosiaaliseen kestävyteen liittyen ja lähdetään maailman edelläkävijäksi.
- Mukaan strategiaan on saatava eri ryhmien ääniä. Erityisesti nuorten ääni mukaan, samoin yhtäläillä näkemyksiä Kontulasta kuin Westendistä, kaupungista ja maalta.
- Tutkimuksen olisi kyettävä paremmin systeemitason tarkasteluun.
- Tutkimus – päätöksenteko – yhteys on huono. Poliitikot eivät luota tutkimukseen, ja mitä lähemmäs vallan ydintä päästään, sitä vähemmän tutkimukseen luotetaan.
- Ymmärrettäviä politiikkalinjauksia ja selkeää toimeenpanoa
- Jatkossa politiikoilta tulisi saada selkeää ja konkreettista tukea politiikkatoimenpiteiden toteuttamiseksi. Esimerkiksi selkeät linjaukset Tekesille siitä, miten kestävä kehitys pitäisi oikeasti edistää.
- Strategiassa tulisi luoda houkutteleva visio kestävästä Suomesta.
- Aikajänne 2050 asti on planetaarisesti liian lyhyt.
- Toisaalta on tärkeää asettaa lyhyen tähtäimen tavoitteita sillä lykkäys muutaman vuosikymmenen päähän on helppoa.

- On erittäin tärkeää kiinnittää huomiota kieleen, jota käytetään. Esimerkiksi tässä työssä käytetty termi ”kriittiset menestystekijät” nosti karvat pystyyn yritysmaailmasta kopioituna terminä.
- Aika keskustelulle oli liian lyhyt näin kattavan asian käsittelyyn ja jää pintaraapaisuksi. Tutkijoita voisi hyödyntää paremmin ja käyttäen enemmän aikaa.
- Voitaisiinko kestävä kehityksen toimikunnan yhteyteen rakentaa keskustelufoorumia, jossa asiantuntijat voisivat enemmän keskustella ja kuulla puheenvuoroja ja eri tahojen näkemyksiä.
- Osallistava prosessi olisi hyvä myös jatkovaiheessa.
- Haaste on miettiä miten saadaan kestävä kehityksen toimikunnan työ enemmän velvoittavaksi eli toimenpiteitä aidosti myös viedään eteenpäin.
- Velvoittavuus kaikille hallinnonaloille tehdä asioita. Esimerkiksi tutkimuksen ja opetuksen osalta OKM:lle nykytilaa vahvempi velvoite toteuttaa DESD:n tavoitteita.
- Oma hyvinvointi on kaikille lähimpänä. Jatkotyössä on tärkeää ottaa mukaan työhyvinvoinnin näkökulma
- Viimeisin kestävä kehityksen strategia vuodelta 2006 tuntuu hengeltään vanhentuneelta. Nyt tehtävältä uudistukselta toivoisi kriittisempää arviointia siitä, missä oikeasti itse ollaan. Tänään käyty keskustelu hyvinvoinnin nostamisesta korkeammalle on ollut hyvää.
- Mitä lyhyempi, tavoitteellisempi ja konkreettisempi strategia on, sen parempi. Mitä epämääräisempiä ylätasoa tavoitteita, sitä helpompi ne on hyväksyä tekemättä mitään todellisia suunnanmuutoksia. Myös pelkät kauhuskenaariot saavat vain pistämään pää puskaan. Tarjotaan ratkaisuja walk the talk -hengessä.

Liite 1: 10.2.2012 Työpajan osallistujat

1	Pääsihteeri	Sirpa Thessler	LYNET
2	Sitra fellow	Timo Hämäläinen	Sitra
3	Johtava tutkija	Tuula Helne	Kela
4	Professori	Juho Saari	UEF
5	Kestävä kehityksen suunnittelija	Meri Löyttyniemi	Aalto-yliopisto
6	Tutkija	Timo Räikkönen	Työterveyslaitos
7	Vanhempi tutkija	Antti Kasvio	Työterveyslaitos
8	Johtaja, strategia	Paula Laine	Sitra
9	Toimitusjohtaja	Jari Raitanen	Devoi Oy / Yllätetään yhteiskunta - yhteisö
10	Professori	Jyri Seppälä	SYKE
11	Suunnittelupäällikkö	Erkka Laininen	OKKA-säätiö
12	Professori, ylijohtaja	Marja Vaarama	Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
13	Johtava asiantuntija	Mikko Ylhäisi	Tekes
14	Projektipäällikkö	Kati Lundgren	Suomen ympäristöopisto SYKLI
15	Yksikön johtaja	Laura Raaska	Suomen Akatemia
16	Ohjelmapäällikkö	Paavo-Petri Ahonen	Suomen Akatemia
17	Professori	Eeva Furman	SYKE
18	Johtava ekonomisti	Marita Laukkanen	Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
19	Free lancer toimittaja - tietokirjailija	Kari Rissa	Karissa Oy
20	Viestintäpäällikkö	Iiris Lappalainen	Motiva

21	Tutkija	Jakob Donner-Amnell	Itä-Suomen yliopisto
22	Professori	Hilkka Vihinen	MTT
23	Tutkimusprofessori	Marjatta Bardy	THL
24	Johtava ekotehokkuusasiantuntija	Karoliina Auvinen	Sitra